

Fitxa

Silvia Garriga Castebanque

Restauradora

Cinta Cantarell Aixendri

Historiadora

El pou de gel de can Móra de Llinars del Vallès

FITXA TÈCNICA

Denominació: pou de gel de can Móra

Localització: masia de can Móra, Llinars del Vallès

Tipologia: pou de gel (arquitectura industrial)

Ubicació: parròquia de Collsabadell, en el camí que va paral·lel a l'autopista A-7 en direcció a Girona, a prop del seminari dels Maristes.

Estat de conservació: bo. Aquest pou era cobert d'arbres, arbusts i bardisses fins a l'any 1998. El nou propietari de la finca va fer eliminar la vegetació per tal que la gent el pogués conèixer.

Pou de gel de can Móra. (Fotografia: Roger Puigvert i Valls, 1999)

CRONOLOGIA

De moment no es tenen notícies documentals que permetin establir una cronologia exacta de la construcció de l'edifici. La documentació estudiada d'altres pous de la comarca situa la majoria d'aquestes construccions de característiques similars entre els segles XVI i XVIII. Resulta sorprenent que un pou tan ben conservat no aparegui en la bibliografia específica, ni en l'antiga ni en l'actual. Si bé no coneixem cap dada respecte al pou, sí que hi ha notícies del mas des del segle XV.

DESCRIPCIÓ

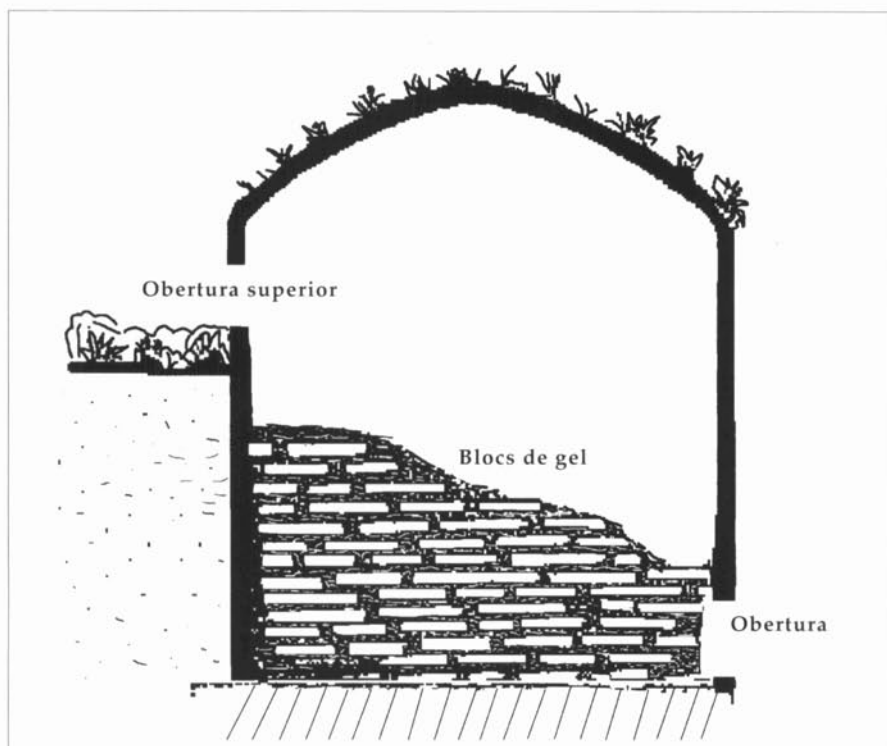
Aquest pou està construït aprofitant un desnivell natural del terreny, de manera que la paret nord-est queda encaixada en el marge. És un edifici de planta circular i forma cilíndrica reforçat per dos contraforts situats a la

banda sud. Els murs són de paredat de pedres lligades amb morter de calç. La coberta és una gran cúpula semiesfèrica de totxo, acabada en un ràfec imbricat de teula àrab. El dipòsit presenta dues obertures situades a diferent nivell, la de la terrassa superior és de forma rectangular i la de la terrassa inferior actualment està cegada. A mitjan segle XX l'interior va ser arrebossat amb pòrtland per tal d'utilitzar el pou com a dipòsit d'aigua. Actualment està en desús.

HISTÒRIA

Les primeres notícies històriques de la utilització del gel a la zona mediterrània es remunten a les èpoques grega i romana; si bé serà el món àrab el que introduirà en època medieval aquest ús a la península Ibèrica, no serà fins al segle XVI que es produirà un desenvolupament del que es podrà anomenar ja, indústria del

glaç. El període de màxima esplendor arriba a l'època moderna, els segles XVII i XVIII. És en el segle XVII quan l'Administració pública elaborà una legislació destinada a controlar i regular aquesta indústria mitjançant plecs de condicions, és a dir, donaven llicències per construir, arrendaven l'explotació i la carregaven d'impostos, ja que el gel era considerat un producte de primera necessitat. L'explotació del gel va aconseguir mantenir-se en actiu fins a principi del segle XX i començà a davallar quan s'inicià la producció de glaç artificial. Altres factors que també van contribuir a la seva desaparició van ser les condicions climàtiques adverses, ja que en els hiverns poc freds no es podia empouar prou gel i, a més, l'elevat cost de manteniment d'aquest tipus de construcció (filtracions d'aigua, rierades,...) no feien rendible la seva explotació. Aquest tipus d'indústria havia servit de complement a l'activitat agrària que minvava

Secció mostra d'un pou de gel.
(Dibuix: Sílvia Garriga i Cinta Cantarell)

Fotografia del pou a principis de segle recollida en el llibre *Imatges i records, Llinars del Vallès*. Viena & Columna, Barcelona, 1999.

Pou de gel de can Móra tal està actualment, 1999. (Fotografia: Roger Puigvert i Valls)

durant els mesos d'hivern, fet que permetia treballar a un bon nombre d'homes.

Els pous es construïen en desnivells naturals del terreny, normalment en zones obagues, que eren els indrets més adients per a la conservació del gel. Es buscaven llocs a prop de torrents, rieres i fonts per assegurar el subministrament d'aigua. El procés d'elaboració del gel consistia a embassar l'aigua durant els mesos de més fred; un cop glaçada, es tallava en blocs de forma rectangular utilitzant una serra. Els blocs es traslladaven a l'interior del pou i per evitar que s'enganxessin entre ells, se separaven amb capes de bolla, fenàs i branques. Finalitzada aquesta tasca, es cobrien les obertures del pou amb fustes, sacs i terra per tal d'aïllar-lo i mantenir-lo en bon estat fins al moment de la seva comercialització.

Quan arribava el bon temps es començava a desempouar el gel; el transport es feia a bast de matxos i mules o bé en carros, sempre de nit per ocasionar menys pèrdues en el producte. El transport del gel era un dels problemes més importants que tenia aquesta indústria; per això, tot i que el Vallès tenia a les muntanyes el lloc idoni per produir gran quantitat de gel, les dificultats del trasllat van fer que s'establissin pous a les zones planes que estaven més ben comunicades amb Barcelona, que n'era el màxim consumidor, però com que no reunien les condicions òptimes, foren els primers que l'abandonaren.

ÚS

En un principi, el gel es va usar per a la conservació dels aliments, bàsicament per a la conservació del peix. També tenia un ús gastronòmic, ja que era utilitzat per refredar begudes i, ja en el segle XIX, per elaborar gelat i sorbets. Però l'ús terapèutic fou el més important: en els hospitals s'utilitzava, entre d'altres coses, com a anestèsic local, per baixar la febre, per a les inflamacions, per a les congestions, per a les cremades... i, a més, es considerava beneficiós per a tota mena de malalties contagioses.

BIBLIOGRAFIA

- BERNAL VIDAL, F. (1992): «Els pous de glaç de l'Avencó». *I Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya*.
- CAPDEVILA, J. (1992): «Les poues, una indústria desapareguda». *XIII Ronda Vallesana*, Castellterçol-Granera.
- GALLARDO, A. (1953): «El glaç natural. Indústria rural que desapareix». *CEC Clup Alpi Català*, núm 455.
- PLADEVALL, A. (1991): *Castellterçol. Història de la vila i el seu terme*. Vic.
- Agrupació Excursionista de Badalona* (1937): «Un document interessant», núm. 34.
- Programa del XXII Aplec de Matagalls* (1971): «Els pous de neu del Montseny».
- CANTARELL, C.; RIBAS, P.; TERRADES, M.E. (1992): «Els pous de gel al Vallès Oriental». *Lauro*, núm. 4.

Detall del pou de gel on es pot apreciar el mur de pedres amb morter de calç i el ràfec imbricat de teula àrab de la coberta. (Fotografia: Roger Puigvert i Valls, 1999)

